

Predstavlanje

Zrinka Kolaković
Sveučilište Justus-Liebig u Giessenu (Njemačka)
zkolakov@gmail.com

Mali među velikima

Hrvatska matica iseljenika, Sveučilište u Zagrebu i Sveučilišni računski centar (Srce) započeli su 2008. godine projekt izrade e-tečaja hrvatskoga jezika za početnu razinu učenja (HiT-1). Na temelju ankete u kojoj je sudjelovalo više od 700 zainteresiranih korisnika utvrđene su potrebe za takvom vrstom tečaja. Promotivni je tečaj održan u proljeće 2011. Redoviti tečajevi počeli su od jeseni 2011.

1. Uvod

Iako se problematika poučavanja hrvatskoga kao inoga ozbiljnije istražuje tek unatrag dvadesetak godina, u ožujku se 2011. pokazalo da hrvatski kao “mali jezik”, tj. jezik koji se rjeđe uči u odnosu na velike svjetske jezike, u e-učenju ne zaostaje za njima: HiT-1, prvi e-tečaj za početni stupanj hrvatskoga jezika, dobio je svoje prve e-učenike. Riječ je o vrlo zahtjevnomu, složenomu i opsežnomu stručnomu projektu, prvomu takvoga tipa u Republici Hrvatskoj koji hrvatski jezik stavlja uz bok velikim jezicima, a ispred mnogih drugih, čak i većih jezika, posebno susjednih.

1.1. Priprema za tečaj

Pripreme za izradu e-tečaja počele su u veljači 2008. na poticaj Danire Bilić, tadašnje ravnateljice Hrvatske matice iseljenika (HMI). Oko njega su se okupili stručnjaci za inojezični hrvatski sa Sveučilišta u Zagrebu, koji su već godinama uspješno surađivali s HMI u Sveučilišnoj školi hrvatskoga jezika i kulture, a potom i vodstvo Sveučilišnoga računskoga centra SRCE.

Anketa — Kako bi se ispitala potrebe za e-učenjem hrvatskoga, sastavljen je upitnik, odnosno anketa, u čijoj su izradi sudjelovale Lada Kanajet-Šimić, iz Odjela za školstvo, znanost i šport HMI te Zrinka Jelaska i Lidija Cvikić. Anketa je bila dostupna na mrežnoj stranici Hrvatske matice iseljenika oko pola godine. Odgovori su prikupljeni automatski.

Sudionici ankete — Pokazalo se da za elektroničkim tipom tečaja vlada veliko zanimanje i iznimna potreba jer se na anketu odazvalo 737 korisnika. Među njima je bilo najviše iseljenika i njihovih potomaka, kojima je hrvatski nasljedni ili naraštajni jezik, pri čemu je najmlađi sudionik imao 6, najstariji 79 godina, iako su najčešće odgovarali mlađi sudionici, od 25 do 34 godine (Jelaska, Kanajet-Šimić 2009). Najviše je sudionika ankete bilo iz Južne Amerike (nešto manje od polovice), potom iz Europe (trećina) te iz Sjeverne Amerike (oko petine). Obrada podataka pokazala je i da više od polovice sudionika želi učiti hrvatski radi uklopanja u hrvatsko društvo: jer se osjećaju Hrvatima (58%) i radi obitelji i prijatelja (54%), tek otprilike šestina (17%) radi posla (Cvikić, Jelaska, Kanajet-Šimić 2010).

1.2. Izrada e-tečaja

Kako je pouzdano utvrđena velika potreba za e-tečajem hrvatskoga, u organizaciji spomenutih triju ustanova (HMI, Sveučilište u Zagrebu, SRCE), a uz pomoć financijske potpore Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, 2009. godine pristupilo se izradi samoga tečaja.

Autorice — Autorice silaba i ustroja tečaja Lidija Cvikić, Marija Bošnjak i Zrinka Kolaković, pod voditeljstvom i stručnim savjetima Zrinke Jelaske, odlučile su upustiti se i u jedan od novih profesionalnih izazova povezanih s hrvatskim kao inim: izradile su i unijele u program sve nastavne materijale: tekstove, zadatke, vježbe itd. Izrada tečaja HiT-1 trajala je gotovo dvije godine, do kraja 2010.

Ostali suradnici na projektu — Kako bi se slikovnim prikazima pojačala zornost tekstova i primjera te postigla vizualna atraktivnost tečaja, angažiran je ilustrator Mislav Tomašinjak. Za kvalitetne prijevode svih gramatičkih objašnjenja na engleski i španjolski jezik pobrinule su se profesorice Gordana Dobravac i Maša Musulin.

SRCE — Za oblikovanje e-tečaja Sveučilišni je računski centar, na čelu s ravnateljem Zoranom Bekićem, ustupio suradnicima sustav MoD, koji je utemeljen na Moodleu, najraširenijoj platformi za učenje na internetu. Za potrebe izrade e-tečaja hrvatskoga jezika u svoju postojeću platformu SRCE je ugradilo module koje do tada nije imao, primjerice: interaktivne igre za učenje jezika te modul kojim se omogućuje snimanje polaznika. Naime, s obzirom na to da su polaznici e-tečaja početnici, iznimno je važno da njihovi učitelji jezika mogu čuti kako oni na samome početku izgovaraju hrvatske glasove, a potom riječi i rečenice. Osim toga, SRCE je cijelo vrijeme pripreme HiT-a i unosa materijala u sustav, kao i tijekom same provedbe,

pružalo autoricama potrebne savjete i tehničku potporu, najviše trudem Sandre Kučina-Softić, voditeljice Centra za e-učenje Centra i Tone Perišić-Pintek.

Prostor — Početak izrade tečaja odvijao se u prostoriji Hrvatske matice iseljenika i prostorima Sveučilišta u Zagrebu. Potom se zbog računalne opreme rad posve preselio na Sveučilište u Zagrebu, koje je za odvijanje nastave projektu dodijelilo jednu prostoriju u sveučilišnoj zgradi Ureda za međunarodnu suradnju u Zvonimirovoj ulici, posebnim zalaganjem prorektorice Ksenije Turković koja je od početka podupirala ovaj projekt i osiguravala uvjete za njegovo provođenje.

2. Namjena i preduvjeti za pohađanje tečaja

Razina tečaja — HiT–1 namijenjen je osobama koje hrvatski jezik ne znaju ili znaju samo osnove, dakle onima koji su početnici u ovladavanju hrvatskim kao inim jezikom, stranim ili nasljednim. Tečaj je namijenjen ponajprije potomcima hrvatskih iseljenika, ali i ostalim studentima koji nemaju mogućnost učenja hrvatskoga u zemlji u kojoj žive niti dolaska u Hrvatsku. Namijenjen je i svima ostalima koji bi za razliku od klasičnoga tečaja jezika, prednost dali ovakvome, prilagodljivijemu načinu učenja. hrvatskoga jezika

Dob polaznika — Tečaj je namijenjen isključivo odraslima, starijima od 18 godina. Za to postoji nekoliko razloga. Jedan je to što je potrebno određeno temeljno lingvističko predznanje, koje je različito kod djece i odraslih. Drugi je to što su tekstovi svojim sadržajem i vrstom namijenjeni odraslima, a ne djeci. Treći je to što se na kraju tečaja dobivaju diplome Sveučilišne škole hrvatskoga jezika i kulture Sveučilišta u Zagrebu, a sveučilišne programe ne mogu pohađati oni koji nisu dosegli studentsku dob.

Preduvjeti za pohađanje tečaja — S obzirom da je riječ o e-tečaju, nužno je da polaznici vladaju osnovnim informatičkim vještinama, a što se tiče tehničkih preduvjeta moraju imati: internetsku vezu (najbolje širokopojasnu), računalo sa zvučnicima, slušalice i mikrofoni, *web* kameru te najnoviju inačicu programa *Internet Explorer* ili *Mozilla*.

Promotivni HiT — Od kolovoza 2011. postoji i Promotivni HiT–1 (<http://mod.srce.hr/course/view.php?id=20>) na kojemu se budući polaznici ili oni koji su zainteresirani za tečaj mogu upoznati s nastavnim aktivnostima. Da bi mu se pristupilo, potrebno je upisati korisničko ime i lozinku *guest*.

3. Program HiT-1

HiT-1 oblik je učenja na daljinu koji se provodi putem sustava za e-učenje utemeljenom na platformi Moodle. Dakle, to nije softver koji se može kupiti i koji ostaje polaznicima nakon završetka tečaja, nego se provodi uporabom nastavnih materijala u sustavu za e-učenje kojemu je pristup moguć samo za vrijeme trajanja tečaja. Samostalno učenje obogaćeno je individualnim satima s e-lektoricama: u program e-tečaja osim sedam nastavnih cjelina koje se sastoje od 150 nastavnih aktivnosti uključeno je i 24 sata *online* nastave s e-lektoricama putem Skypea i Webinara.

Nastavne cjeline — Nastavne se cjeline HiT-1 sastoje od tekstova kojima se razvijaju osnovne komunikacijske vještine te objašnjenja temeljnih gramatičkih struktura. Sva su objašnjenja pisana hrvatskim, engleskim i španjolskim jezikom. Svaka se nastavna cjelina sastoji od pisanoga i govorenoga teksta, leksičkih i gramatičkih vježbi, aktivnosti za uvježbavanje izgovora, aktivnosti za samoprocjenjivanje znanja, interaktivnih jezičnih aktivnosti, domaćih zadaća, rječnika, kulturoloških informacija o Hrvatskoj te testa kojim se provjeravaju gramatika i leksik određene cjeline.

Samostalno učenje — Uspješno ovladavanje nastavnim gradivom zahtijeva učenikovu aktivnost u sustavu za učenje na daljinu. Polaznici samostalno prate materijale oblikovane u MoD-u: čitaju i slušaju tekstove, pišu sastavke i diktate, rješavaju gramatičke i leksičke zadatke te uče riječi i gramatiku. Prednost je takve vrste nastave što učenici mogu prolaziti kroz nastavni materijal u ono vrijeme koje im najviše odgovara, a osim toga mogu sami određivati i tempo učenja.

Nastava s profesorima — Online nastava s e-lektoricama odvija se 2 puta tjedno putem *Skypea* i *Webinara* u unaprijed dogovoreno vrijeme. Nastava je putem *Skypea* individualna, a oblikuje se prema pitanjima i osobnim jezičnim interesima polaznika. U njoj se dodatno provježbavaju oni sadržaji koji zadaju poteškoće. *Webinar* je mrežni seminar te se njime održava grupna nastava. To je izvrsna prilika svim polaznicima da se međusobno vide, osobno upoznaju, čuju kako jezik govore oni koji su na istoj razini učenja kao i oni sami te da međusobnim susretom u stvarnoj komunikacijskoj situaciji provježbaju temeljne jezične strukture s kojima su se susreli u materijalima e-tečaja.

Procjenjivanje znanja — Sustav za e-učenje omogućuje lektoru praćenje dinamike i količine aktivnosti učenika, naime moguće je točno vidjeti kada su polaznici zadnji put bili u sustavu i kojim su aktivnostima pristupili. Da bi se osigurao kontinuitet učenja i pomno pratio napredak učenika, polaznici e-tečaja nakon svake završene cjeline moraju polagati test. Kako bi se

doskočilo mogućoj zlouporabi interneta i smanjilo prepisivanje, svaki se test piše u unaprijed predviđeno vrijeme, a može mu se pristupiti samo jedanput i njegovo je rješavanje vremenski ograničeno. Nakon 12 tjedana, koliko je potrebno za ovladavanje gradivom, polaže se završni pismeni i usmeni ispit.

Diploma i ocjene — Polaznici koji uspješno polože ispite dobivaju Diplomu i Prijepis ocjena Sveučilišne škole hrvatskoga jezika i kulture Sveučilišta u Zagrebu. Diplomu potpisuju rektor Sveučilišta u Zagrebu Aleksa Bjeliš i voditeljica Sveučilišne škole Zrinka Jelaska, a izvještaj s ocjenama voditeljica Sveučilišne škole. U izvještaju je naveden predmet Hrvatski jezik, broj sati te tri ocjene: ocjena iz slušanja i govorenja, ocjena iz čitanja i pisanja te konačna ocjena. Kao i u drugim oblicima djelatnosti Sveučilišne škole hrvatskoga jezika i kulture, oba su dokumenta dvojezična, hrvatsko-engleska, a prijepis je ocjena i dvokulturalan. Naime, na hrvatskome su ocjene iskazane prema hrvatskomu sustavu ocjenjivanja riječima i brojkom: *izvrstan (5)*, *vrlo dobar (4)* itd., a na engleskome riječima i slovima koja se pojavljuju u tri oblika, npr. *excellent (A+)*, *excellent (A)* i *excellent (A-)*, tako da je razlikovanje uspjeha raslojenije (v. Valdevit, Jelaska 2008).

Potvrdnica — U slučaju da studenti ne polože bilo koji od dijelova završnoga ispita, uručuje im se samo Potvrdnica o sudjelovanju s podacima o trajanju tečaja.

4. Provedba tečajeve

Promotivni proljetni tečaj — Od ožujka do lipnja 2011. prvi e-učenici pohađali su prvi, proljetni tečaj koji je trajao četrnaest tjedana. On je imao promotivan karakter jer su se neki njegovi dijelovi provjeravali, a drugi na temelju prvih iskustva dopunjavali ili usavršavali. Tijekom toga tečaja polaznici su pristupili 38 700 puta (prosječno po 5 500 po polazniku), a održano je više od 150 sati nastave. Polaznici su bili iz Argentine, Venezuele, Perua, Rusije, Austrije, Belgije i SAD-a.

Redoviti tečaj — Drugi, jesenski e-tečaj hrvatskoga HiT-1 počeo je u rujnu, a završava početkom prosinca. Traje dvanaest tjedana. Polaznici su iz Velike Britanije, Belgije, Švedske, Grčke i Južne Afrike.

Poticanje motivacije — Istraživanja su pokazala da 80% učenika koji se odluče na e-učenje odustane prije uspješnoga završetka tečaja. Kao poseban uzrok tomu može biti nedostatak osobnoga kontakta i osjećaj izdvojenosti i osamljenosti polaznika. Iako je tisuće kilometara razdvajalo e-lektore hrvatskoga kao inoga i njihove prve e-učenike, koji dolaze iz Argentine, Perua, Venezuele, Amerike, Belgije i Rusije, svim se mogućim sredstvima nastojalo dobiti dojam blizine i bliskost. Da ne bi nestalo motivacije, e-lektore

svakodnevno su pratile rad svojih učenika te svojim ljudskim pristupom pokazale da su prije svega obični ljudi s kojima se može o svemu razgovarati.

Razmjena kulturnih podataka — Kako bi se polaznicima dočarao svakodnevni život u Hrvatskoj, nastava pomoću Skypea poprima oblike razmjene kulturoloških podataka. S obzirom da u našoj zemlji postoji kultura pijenja kave, tako je, primjerice, uobičajeno da polaznik e-tečaja tijekom Skype nastave popije barem šalicu kave sa svojim lektoricama.

Stavovi polaznika — Svi koji su prihvatili izazov i odvažili se na e-avanturu učenja hrvatskoga jezika na kraju su komentirali kako je takav način nastave puno bolji nego što su uopće i zamišljali. Istaknuli su da je prednost takvoga tipa tečaja što im omogućuje da uče kada žele, koliko dugo i gdje žele. Najvećim prednostima smatraju: vremensku i prostornu neograničenost učenja, bogatstvo multimedije, zanimljive i stručne nastavne materijale koji potiču komunikacijsku sposobnost i razvoj svih jezičnih vještina, individualiziranost nastave i stalno praćenje napretka putem online sesija te visoku profesionalnost lektorica.

5. Zaključak

HiT–1 je postao više no prihvatljivo rješenje za probleme oni koji nisu imali gdje i kako učiti hrvatski kao ini jezik jer nisu mogli doći u Hrvatsku niti na koje od sveučilišta ili drugih mjesta gdje se poučava inojezični hrvatski.

Zaključno se može reći da se HiT–1 ne razlikuje od drugih uspješnica jer polaznici zbog njegove iznimne kvalitete opravdano i s nestrpljenjem očekuju novi, odnosno drugi drugi nastavak. Iako za sada postoji samo e-tečaj za početni stupanj učenja, i autorice tečaja i njegovi polaznici vjeruju da to nije kraj, nego zapravo početak jedne nove ere u učenju hrvatskoga kao inoga.

6. Literatura

- Jelaska, Z., Kanajet-Šimić, L. (2009) Naraštajna i identitetska motivacija - potrebe za učenjem hrvatskoga među hrvatskim iseljenicima, *Međunarodna konferencija Hrvatskih studija*, Sveučilište Macquarie, Sydney, Australija, 23–28 veljače.
- Cvikić, L., Jelaska, Z., Kanajet-Šimić, L. (2010) Nasljedni govornici i njihova motivacija za učenje hrvatskoga jezika, *Croatian Studies Review* 6 VI, Split/Sydney/Waterloo: Centar za hrvatske studije, 113–127.
- Valdevit, M., Jelaska, Z. (2008) Srednje vrijednosti u ocjenjivanju: procjenjivanje i vrjednovanje statističkom analizom, *Lahor* III/6: 210–236.